

Puu- ja köögiviljasektor 2010. aasta 9 kuud

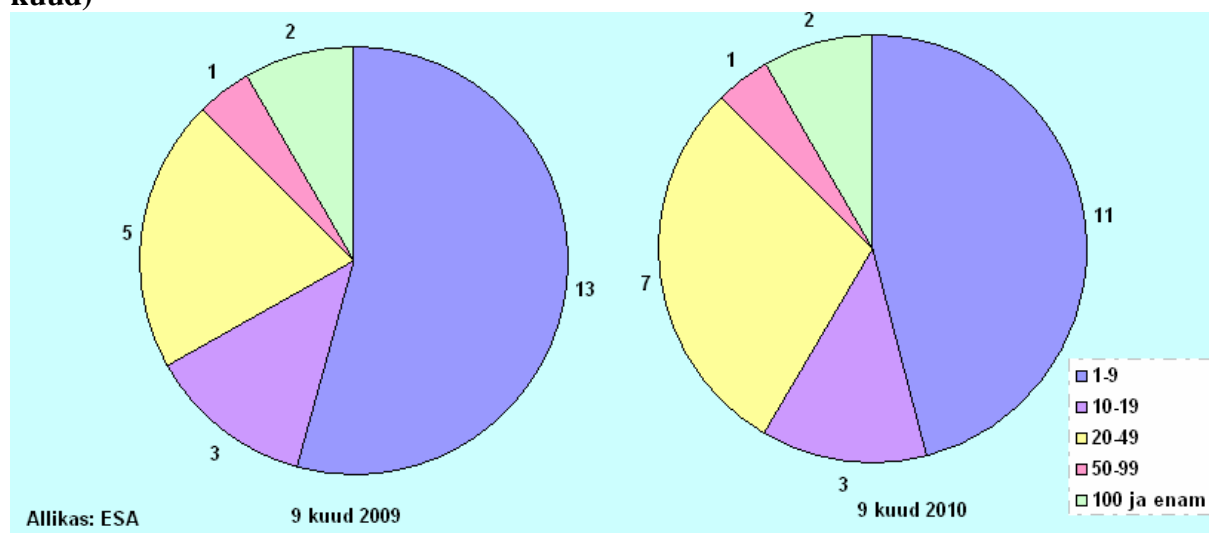
Puu- ja köögiviljatööstuse struktuur

Puu- ja köögiviljatööstuse ettevõtetena käsitletakse järgmisi ettevõtteid:

- ✓ kartuli töötlemise ja säilitamisega tegelevad ettevõtted
 - koorimine
 - kartulikrõpsude tootmine
 - kartulijahu ja – pulbri tootmine
 - eeltöödeldud külmutatud kartuli tootmine
- ✓ puu- ja köögiviljamahla tootvad ettevõtted
- ✓ puu- ja köögiviljatooteid valmistavad ettevõtted
 - peamiselt puu- ja köögiviljast valmistatud toidu tootmine
 - puu- ja köögiviljade külmutamine ja kuivatamine
 - džemmide, marmelaadide ja želeede tootmine

Eesti Statistikaameti (ESA) andmetel tegutses puu- ja köögiviljasektoris 2010. aastal (9 kuud) 24 ettevõtet (ettevõtjat)¹. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga püsis ettevõtete arv muutumatuna.

Joonis 1. Ettevõtete arv puu- ja köögiviljasektoris töötajate arvu järgi 2009-2010 (9 kuud)

Vaadates ettevõtteid töötajate arvu järgi, siis neist peaaegu pooled (46%) olid mikroettevõtted, kus töötas kuni üheksa inimest.

¹Ettevõtted, mis olid aruandeperioodil finantsmajanduslikult aktiivsed (käive, kulud jne)

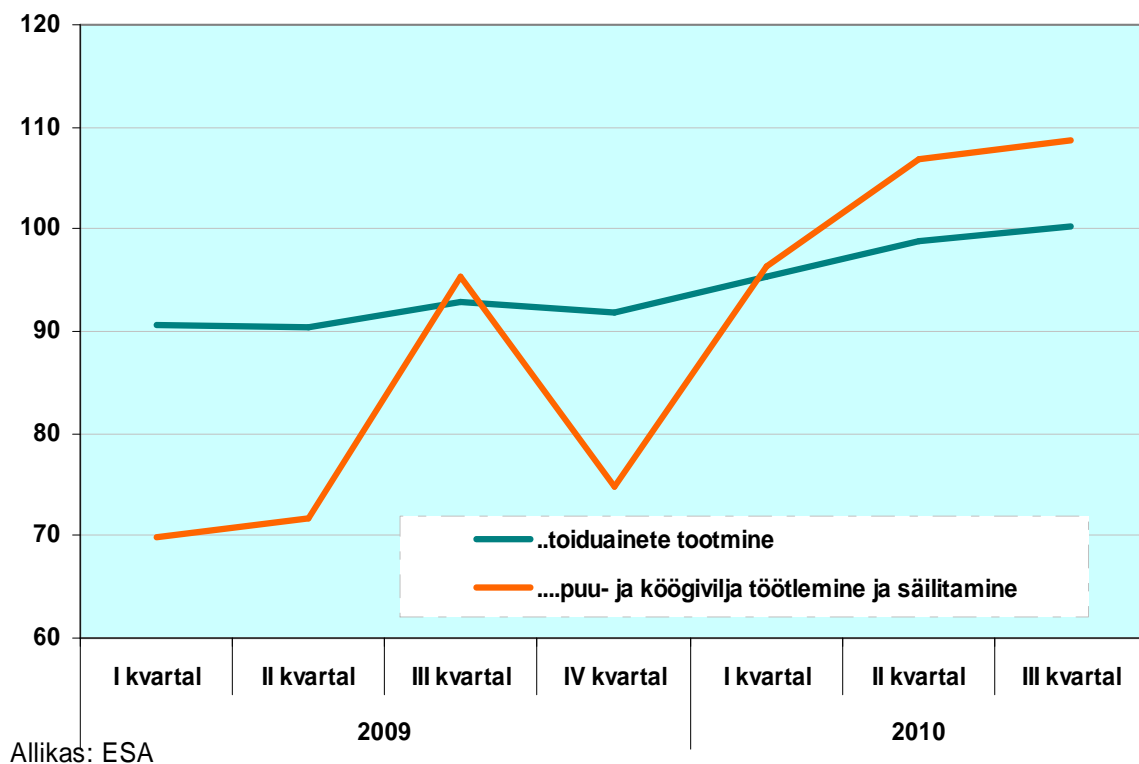
Positsioon majanduses

Majanduslanguse põhi jäi 2009. aasta II –III kvartalis ning pöördus IV kvartalist tõusule peamiselt tänu ekspordisektori paranenud olukorrale, kuid olukord Eesti majanduses oli 2010. aastal endiselt raske. Majanduse arengu peamiseks piduriteks oli jätkuvalt vähene nõudlus ning suur tööpuudus.

ESA kiirstatistika andmetel toodeti puu-ja köögiviljasektori poolt 2010. aasta kolme esimese kvartaliga ~30 miljoni euro eest toodangut, millest ~40% eksporditi. Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes suurenes toodangu rahaline väärtus 23%.

Majanduse elavnemine kajastub ka toodangumahtude muutuses, mis hakkasid 2010. aasta algusest taas kasvama.

Joonis 2. Toodangumahud, eelmise aasta vastav kvartal = 100

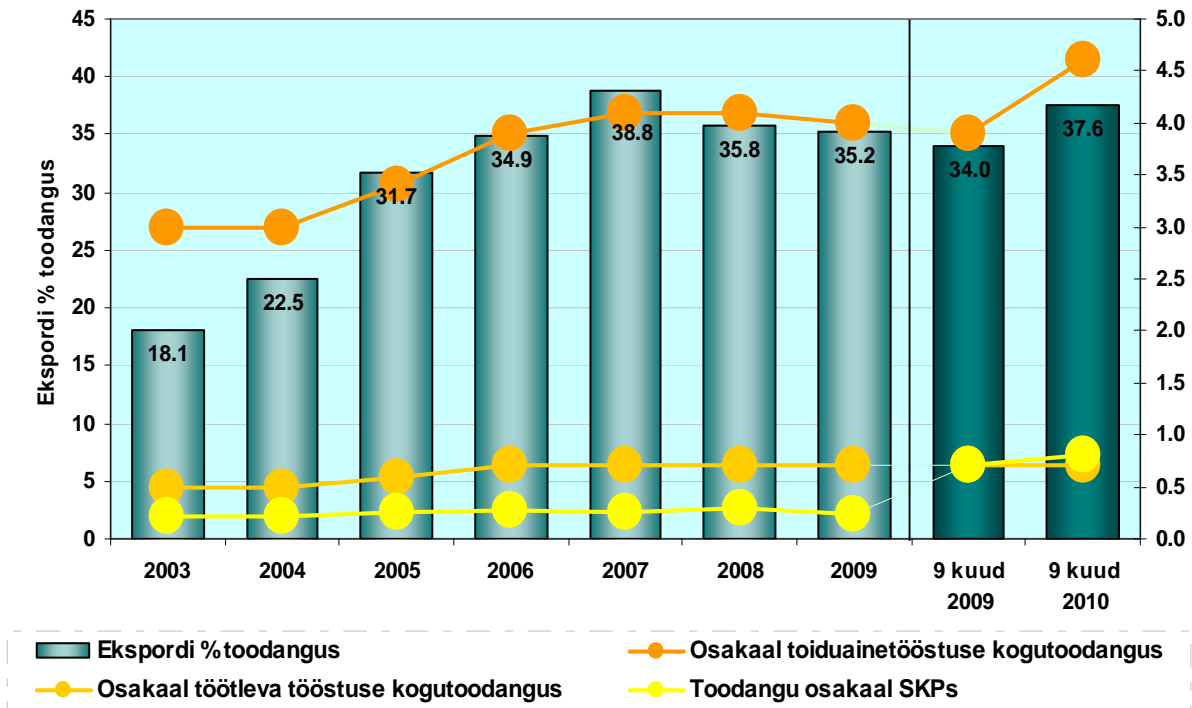

Toodangumahu tõus eeldab sise- ja välisnõudluse kasvu. Eesti väiksuse tõttu on sisenõudluse kasv piiratud ja seetõttu on võimalik toodangumahtusid kasvatada eelkõige ekspordi suurendades. Madal tootlikkus, väikesed tootmisvõimsused ning suured riskid välisurgudel tegevuse alustamisel on Eesti ettevõtetele takistuseks sisenemisel välisurgudele.

Eksportimise ja tootlikkuse vahel on vastastikune põhjuslik seos: eksportimine suurendab ettevõtete tootlikkust ning kõrgem tootlikkus toetab eksportimise alustamist. Eksportimine suurendab tootlikkust ja sellest tulenevalt suureneb ka tööstusharu konkurentsivõime. Praegu osutavad paljud Eesti ettevõtted allhanget, kuid ekspordimahtude kasvatamiseks tuleks orienteeruda allhanke osutamisel ümber suuremat lisandväärtust pakkuvatele tegevustele ning allhanke sisseostmisele.

Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2010. aasta kolme esimese kvartaliga toiduainetööstuse kogutoodangust 4,6% ehk 0,7 protsendipunti rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Puu- ja köögiviljasektori osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus oli 0,7% ning püsis muutumatuna 2009. aasta sama perioodiga võrreldes. Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal Eesti sisemajanduse koguproduktis (SKP) oli 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 0,3% ning tõusis eelmise aasta sama ajaga võrreldes 0,1 protsendipunkti võrra.

Joonis 3. Puu- ja köögiviljasektori toodang, osakaal ekspordis, töötleva ja toiduainetööstuse kogutoodangus ning SKPs (%)

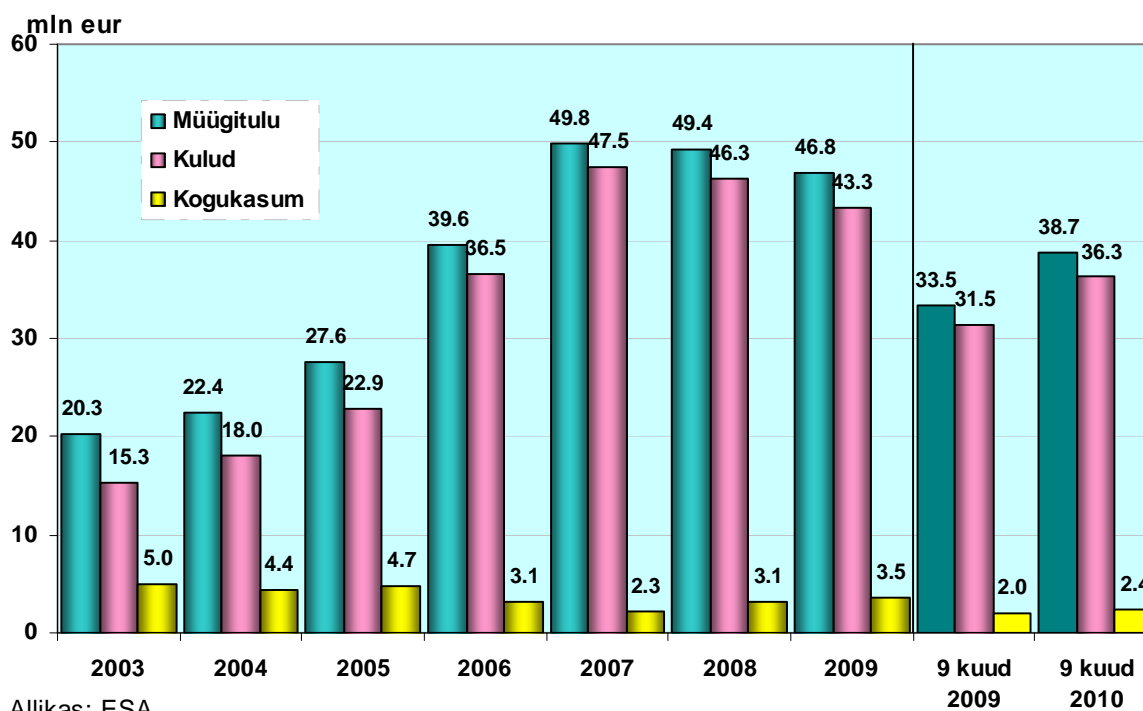
Allikas: ESA, PM arvutused

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektori **müügitulu** 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 38,7 miljonit eurot s.o 15,5% suurem kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögiviljatööstus andis 2010. aasta 9 kuuga 4,8% toiduainetööstuse ja 0,7% töötleva tööstuse müügitulust.

Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kasum** 2010. aasta kolme esimese kvartaliga oli 2,4 miljonit eurot. Kuigi 2010. aasta kolme esimese kvartali kulud suurenesid eelneva aasta sama perioodiga võrreldes, oli müügitulu kasv suurem kulude kasvust ning see suurendas kasumit. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes kasum 17,7%. Puu- ja köögiviljasektori kogukasumi osatähtsus müügitulus ehk kogurentaablus 2010. aasta kolme esimese kvartaliga oli 6,2%, mis oli 2,7 protsendipunkti kõrgem toiduainetööstuse ning 1,4 protsendipunkti madalam töötleva tööstuse kogurentaablusest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes puu- ja köögiviljasektori kogurentaablus 0,2 protsendipunkti.

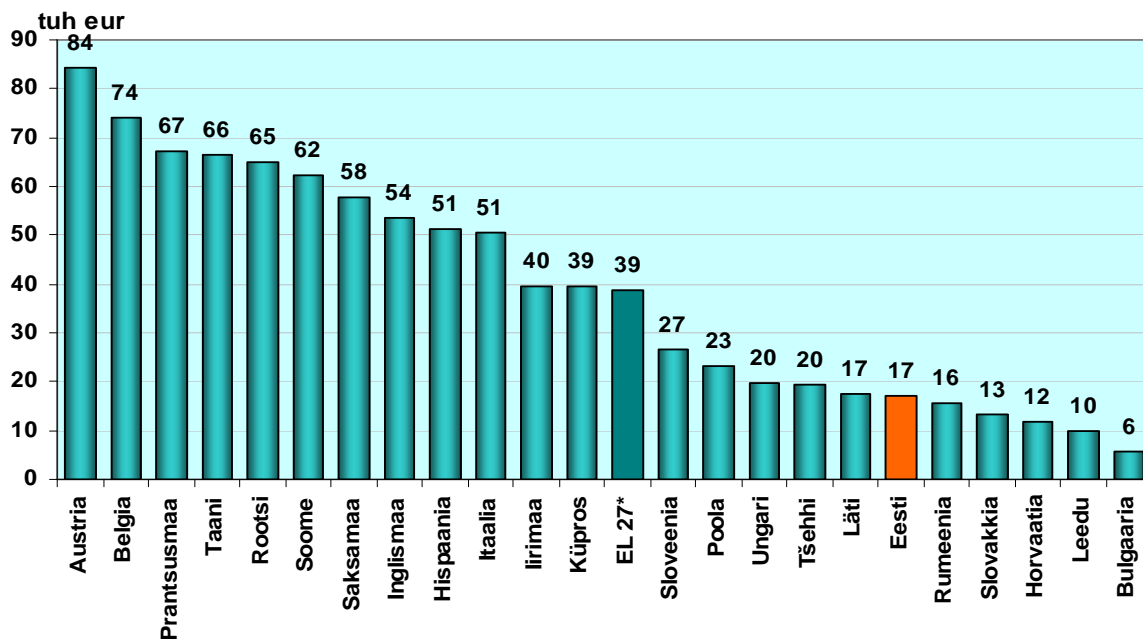
Kogukulud puu- ja köögiviljasektoris olid 2010. aasta 9 esimese kuuga 36,3 miljonit eurot ehk 15,4% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Olulisema osa kulude suurendamisse andis tooreine kallinemine, kuid vähesel määral suurenesid ka tööjõukulud.

Joonis 4. Puu- ja köögiviljasektori müügitulu, kogukasum ja -kulud (mln eur)

Kuigi Eestis on loodav lisandväärtus töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris aasta-aastalt suurenenud, jääb see siiski üheks madalaimaks Euroopa Liidu (EL) riikide hulgas. Kuid just loodud lisandväärtus on oluline ettevõtete täiendavate investeeringute rahaline allikas. Seetõttu takistab madal tootlikkus ka võimet investeerida uutesse tehnoloogiatesse, mis omakorda piirab võimalusi saavutada kõrgeltarenenud Euroopa riikide tootlikkuse taset.

Joonis 5. Töövõljalikus töötaja kohta Euroopa riikide puu- ja köögiviljasektoris 2008. aastal (tuh eurot)

*- esialgsed andmed

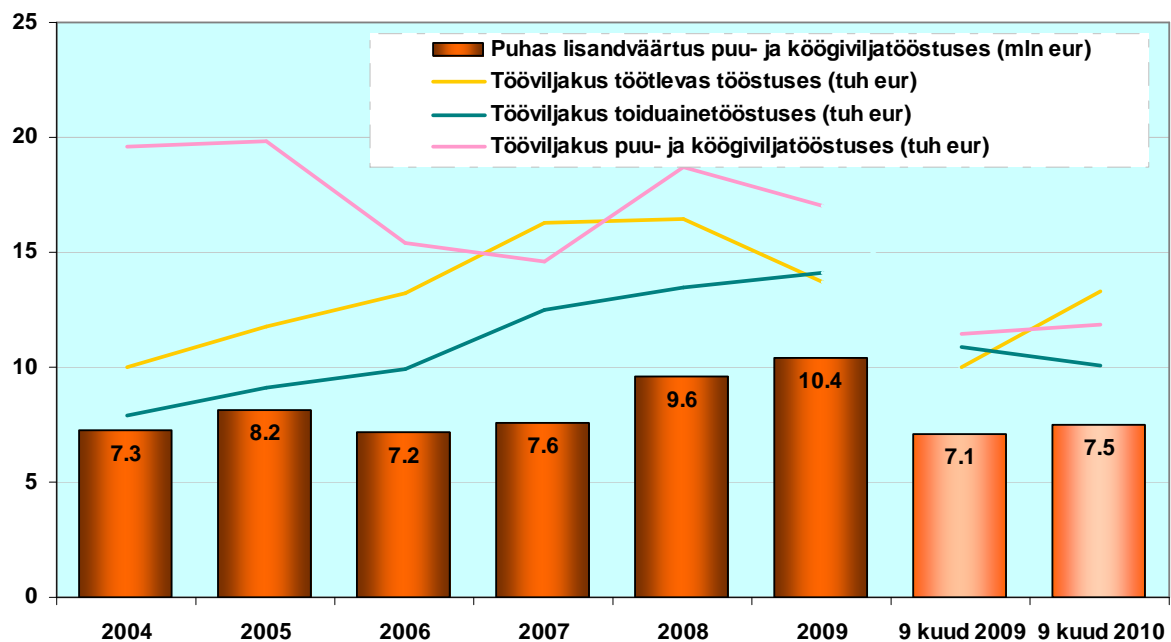
Allikas: Eurostat

Eurostati andmebaasis on viimased tööviljakuse andmed avaldatud 2008. aasta kohta. Eestis oli 2008. aastal puu- ja köögiviljasektoris tööviljakus lisandväärtuse alusel 17 tuhat eurot, mis oli üle kahe korra madalam kui EL riikide keskmine. Võrreldes lähinaabritega oli 2008. aastal Eestist madalam tööviljakus vaid Leedus (10 tuhat eurot), samas Soomes oli puu- ja köögiviljasektoris tööviljakus 62 tuhat eurot ehk ~4 korda kõrgem kui Eestis.

Madala tööviljakuse üheks põhjuseks on asjaolu, et Eesti tööstuste poolt saavutatud rahvusvaheline konkurentsipositsioon baseerub suuresti odavatel tootmissisenditel, ent hinnaelisele lootvate tootjate võimalused hakkavad taanduma ning tööviljakuse tõstmiseks on vaja hüpet kvalitatiivselt uuele tasandile st panustada innovatsiooni, et oleks võimalik toota rohkem kõrgema lisandväärtusega tooteid.

Puu- ja köögiviljasektori poolt loodud puhas lisandväärtus 2010. aasta kolme esimese kvartaliga oli 7,5 miljonit eurot ehk 5,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lisandväärtuse suurenemine tulenes müügitulu kasvust.

Joonis 6. Puu- ja köögiviljasektoris toodetud lisandväärtus (mln eur), tööviljakus hõivatu kohta toiduaine-, töötlevas ning puu- ja köögiviljatööstuses (tuh eur)

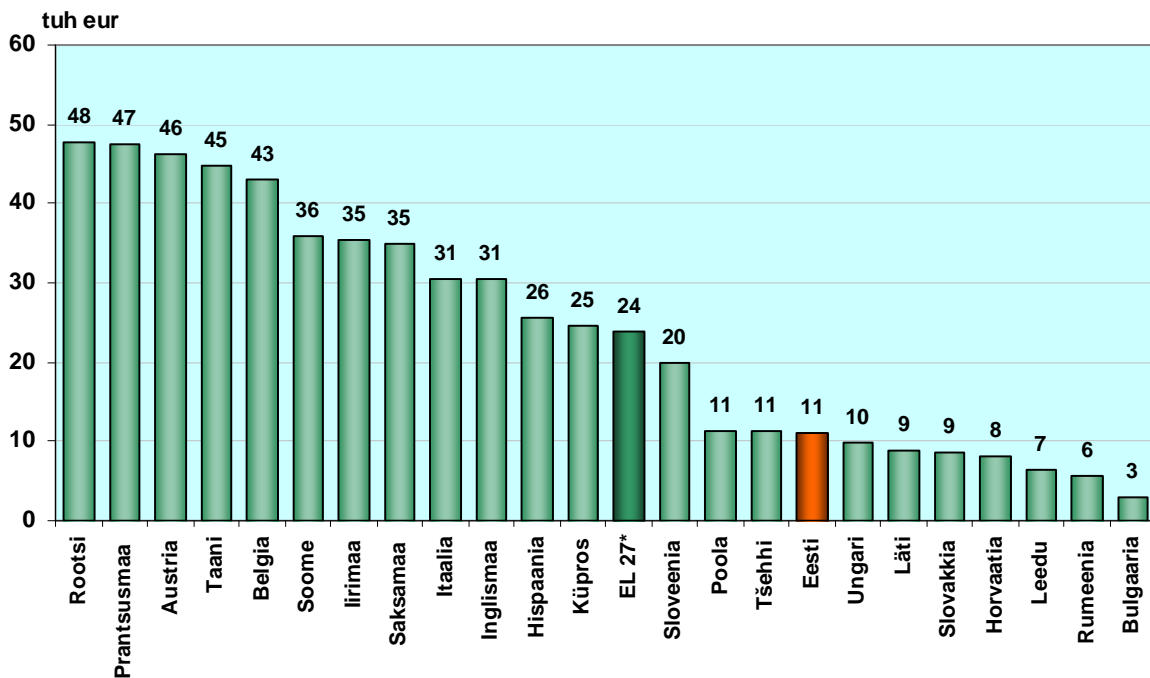

Allikas: ESA

2010. aasta kolme esimese kvartaliga oli puu- ja köögiviljasektori tööviljakus lisandväärtuse alusel 11,9 tuhat eurot. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga suurenes tööviljakus lisandväärtuse alusel 2010. aasta 9 kuuga 4,1%. Tööviljakuse kasvu tingis majanduslanguse peatumine ning samaaegselt jätkuv müügitulu suurenemine. Tööviljakus puu- ja köögiviljasektoris oli 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 18,1% kõrgem toiduainetööstuse ning 10,7% madalam töötleva tööstuse keskmisest.

Tööjõukulu töötaja kohta on Eestis tunduvalt väiksem EL riikide keskmisest. Eestis oli puu- ja köögiviljasektoris tööjõukulu inimese kohta 2008. aastal 11,0 tuhat eurot, mis oli üle 2 korra väiksem kui EL riikide keskmine. Veel odavam oli tööjõud vaid Ungaris, Lätis, Leedus, Rumeenias ja Bulgaarias, arenenud riikidega oli tööjõukulude vahe viiekordne.

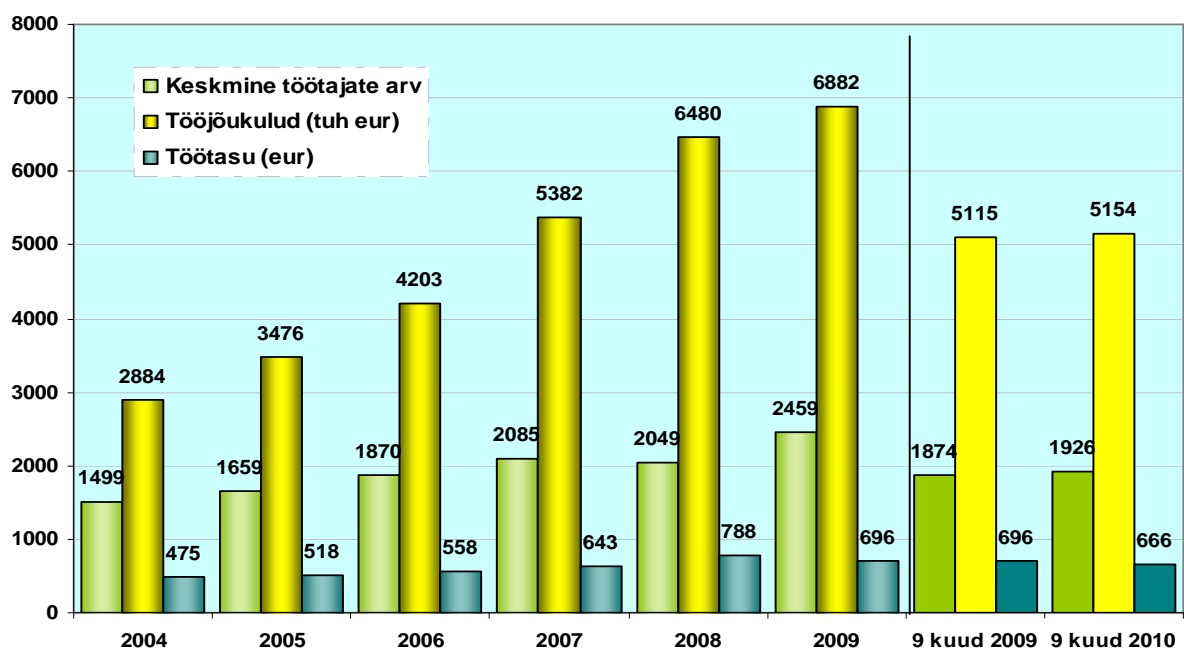
Joonis 7. Töajõukulud töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris Euroopa riikides 2008. aastal (tuhast eurot)

*- esialgsed andmed
Allikas: Eurostat

Seni odavale töajõule orienteeritud majandustõus peaks tulevikus tuginema senisest suurema lisandväärtusega toodangule ja investeeringutele, mis kokkuvõttes suurendavad elanikkonna ostujõudu. Odavale töajõule ning odavale tootmissisendile tuginev tööstus ei ole jätkusuutlik. Oluline on liikuda väärtusahelas ülespoole st keerulisematele, kuid ka suuremat tulu toovatele tasemetele.

Joonis 8. Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv, töajõukulud (tuh eur) ning töötasu (eur)

Allikas: ESA

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektoris 2010. aasta 9 kuu keskmine töötajate arv 1926. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes 2010. aasta 9 kuu keskmine töötajate arv 52 inimese võrra ehk 2,8%. Seoses töötajate arvu suurenemisega suurenesid ka **tööjõukulud**. 2010. aasta kolme esimese kvartaliga olid puu- ja köögiviljasektori tööjõukulud 5,2 miljonit eurot ehk 0,8% suuremad kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes töötas 5,2% toiduainetööstuses hõivatud inimestest.

Puu- ja köögiviljasektori palgakasv aeglustus 2008. lõpus kiiresti ning kehvenev majandusolukord tõi kaasa 2009. aastal palgataseme alanemise. Majanduse stabiliseerumise ja töötajate vähenemise tulemusel 2010. aastal töötasu vähenemine pidurdus. Puu- ja köögiviljatööstuse 9 kuu keskmine **brutotöötasu** 2010. aastal oli 666,3 eurot. Toiduainetööstusega võrreldes oli puu- ja köögiviljasektori töötasu 3,3% kõrgem, kuid jäi Eesti keskmise palgast 8,8% madalamale.

Puu- ja köögiviljasaaduste ressurss ja tarbimine

Vähene puu –ja köögiviljade tarbimine on põhiliseks teguriks mikroelementide puudujääkide tekkimises. Mitmed maailma levinumad ja kurnavamad toitumishäired on tingitud vitamiinide ja mineraalide vaesest toidust. Puu ja köögivilja tarbimine mitte ainult ei aita vältida toitainete vaegust vaid ka vähendab südame-veresoonkonna haiguste tekke riske, vähendab kroonilistesse haigustesse haigestumise tõenäosust.

Taasiseseisvumise järgsel ajal on Eestis puu- ja köögivilja kasvupinnad märgatavalt vähenenud ning isevarustatuse tase madalam kui kliimatilised tingimused võimaldaksid. Tootmise vähenemine on toimunud mitmete tegurite koosmõjul: vene turu kaotus, toorme madal kokkuostuhind, turustamisvõimaluste vähenemine, väike tootmisesfektiivsus, tootmise kaasajastamise probleemid. Muldade sobivus, suhteliselt soodne kliima aiandussaaduste tootmiseks ja odav tööjõud võimaldavad Eestis toota aiandussaadusi odavalt ja kvaliteetselt. Euroopa turule pääsemise võimalused pole eriti suured, kuna lõunapoolsetes piirkondades odavamalt tootva kvaliteetse köögiviljaga ei suuda meie tootja konkureerida. Hetkel on aga rahuldamatat siseturujärgi vajadused, seda eriti esmatöödeldud köögivilja osas.

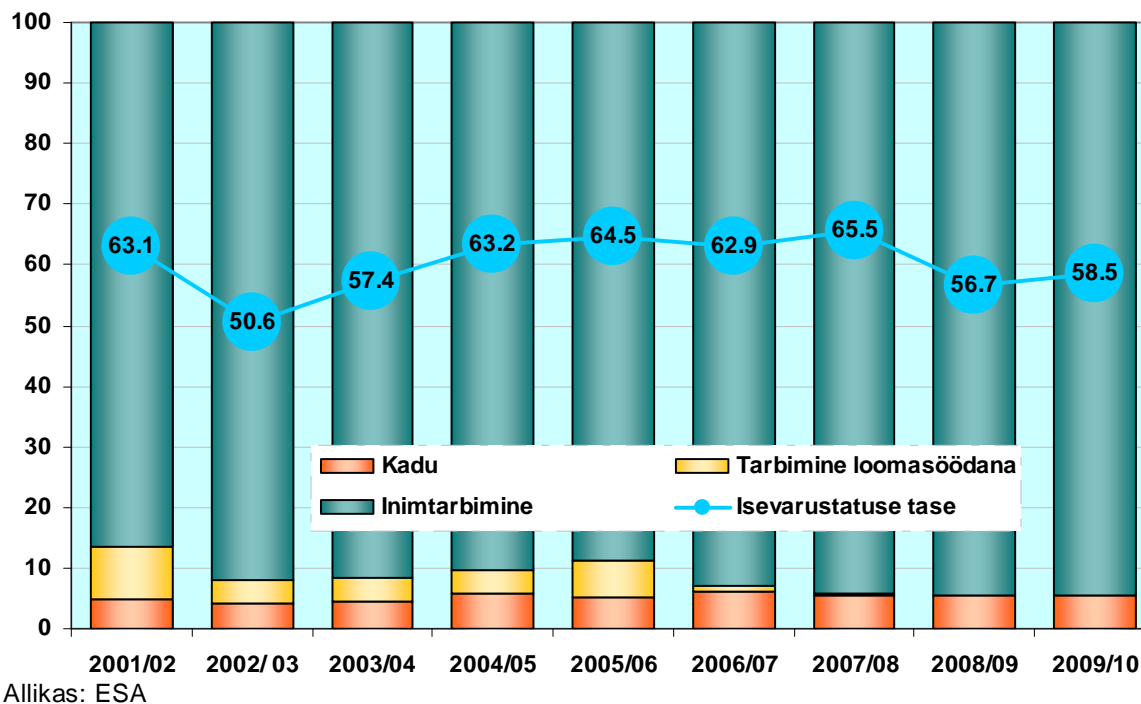
Puu- ja köögiviljasektori üheks suurimaks probleemiks on turu ebahühtlane varustatus kaubaga, st kodumaise toodangu üleküllus saagiperioodil (sügisel) ning puudujääk kevadtalvisel perioodil. Ebastabiilne varustatus põhjustab hulgi- ja jaemüüjate tõrjuva hoiaku kodumaiste väiketootjate suhtes ning nad eelistavad kasutada üksikute suurtootjate või importtoodangu vahendajate teenuseid.

Puu- ja köögiviljade säilivus sõltub paljudest teguritest. Säilimise edukus oleneb suurel määral sordist, kasvutingimustest, õigeaegsest koristamisest ning koristatud saagi kvaliteedist. Hoiustamise juures on oluline ühtlane temperatuur, sest temperatuuri kõikumised halvendavad säilivust. Kodumaise puu- ja köögivilja tarbimisperioodi pikendamiseks oleks vaja investeerida efektiivsete, suure mahutavusega hoidlate ehitamisse või olemasolevate rekonstrueerimisse (jahutus- ja külmutusseadmed, sorteerimis- ja pakkimisliinid).

Puuviljatootmine on pikaajaliste traditsioonidega tootmissuund, mille maht on viimasel ajal oluliselt langenud. Selle põhjuseks on tootmispinna vähenemine õunapuude loomulikust vananemisest tingitud aedade likvideerimise tõttu, mis on paljuski põhjustatud omandireformi läbiviimise käigus toimunud muudatustest. Puuviljakasvatuse annab häid võimalusi väiketalude arendamiseks piirkondades, kus looduslikud iseärasused suurtootmist ei soosi.

Puuviljakasvatuse pidurdavateks teguriteks on istandike rajamise kulukus ning pikk tasuvusperiood (7-8 aastat). Hea saagi eelduseks on sobilike sortide valik ja õigete hooldusvõtete kasutamine.

Joonis 9. Köögivilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)

Köögivilja tarbitakse Eestis põhiliselt inimtoiduna. 2009/10 saagiaastal² kasutati inimtoiduna köögivilja 113,9 tuhat tonni ehk 94,4% kogutarbimisest. Võrreldes eelneva saagiaastaga suurenes inimtarbimine 6,5 tuhat tonni (6,1%). Köögivilja üldises tarbimises on inimtoiduks kasutatav osa viimastel aastatel tõusnud. 2009. aasta rikkalik saak suurendas ka isevarustatuse taset. Köögivilja isevarustatuse tase 2009/10 saagiaastal oli 58,5%, mis oli 1,8 protsendipunkti võrra kõrgem eelmisest saagiaastast.

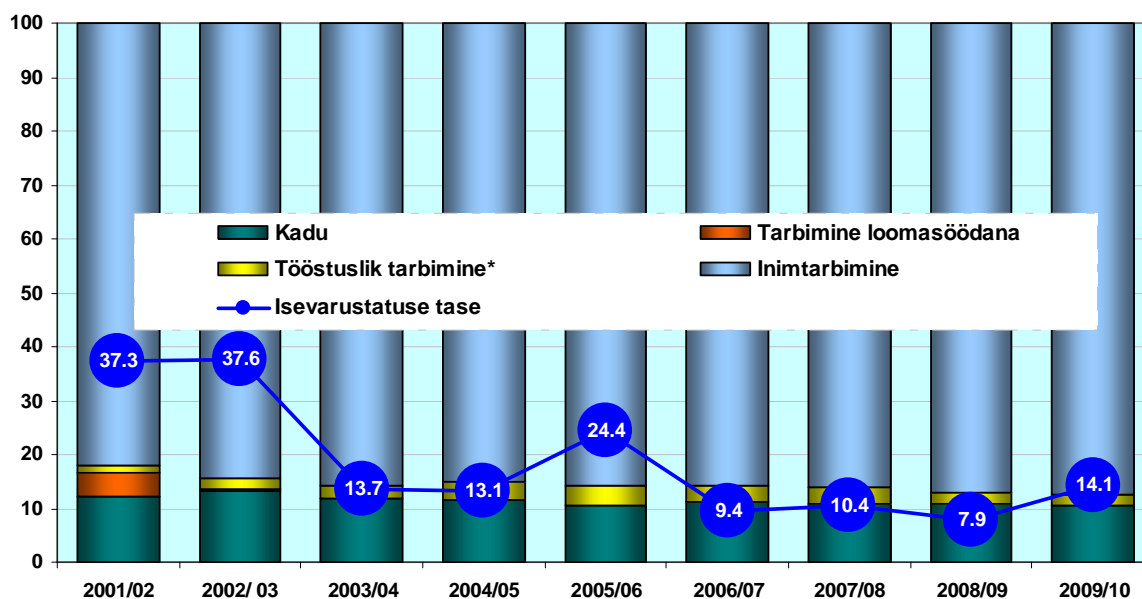
Puuvilja- ja marjatarbimine Eestis oli 2009/10 saagiaastal 69,1 tuhat tonni, mis püsis peaaegu muutumatuna eelneva saagiaastaga võrreldes. Suurem osa toodetust läheb toiduks ning vähesel määral ka tööstuslikuks tarbimiseks³. 2009/10 saagiaastal oli inimtarbimine 60,5 tuhat tonni, mis teeb kogutarbimisest 87,6%. Tööstuslik tarbimine oli 1,4 tuhat tonni ehk 2,0% kogutarbimisest. Tööstuslik tarbimine on viimastel aastatel hakanud vähenema, kuna marjaveinidel on raske võistelda viinamarjaveinidega. Kuna Eestis pole suuri marja- ega õunaaedu, napib kohalikku tooret ja seda tuleb asendada imporditud marja kontsentraatidega. Eesti veiniturg muutub sarnasemaks ELi turuga, kus sõstra- ja õunaveini tootjaid on väga vähe.

Viljapuu- ja marjaaedade üldpinna vähenemise ning kehvemaks jäänud saagi tõttu on isevarustatuse tase sajandivahetusega võrreldes langenud ning 2009/10 saagiaastal oli puuvilja ja marja isevarustatuse tase 14,1%.

² Saagiaastaks loetakse perioodi 1.juuli - 30.juuni.

³ Kääritatud mahla ja alkoholsete jookide tootmine.

Joonis 10. Värske puuvilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)

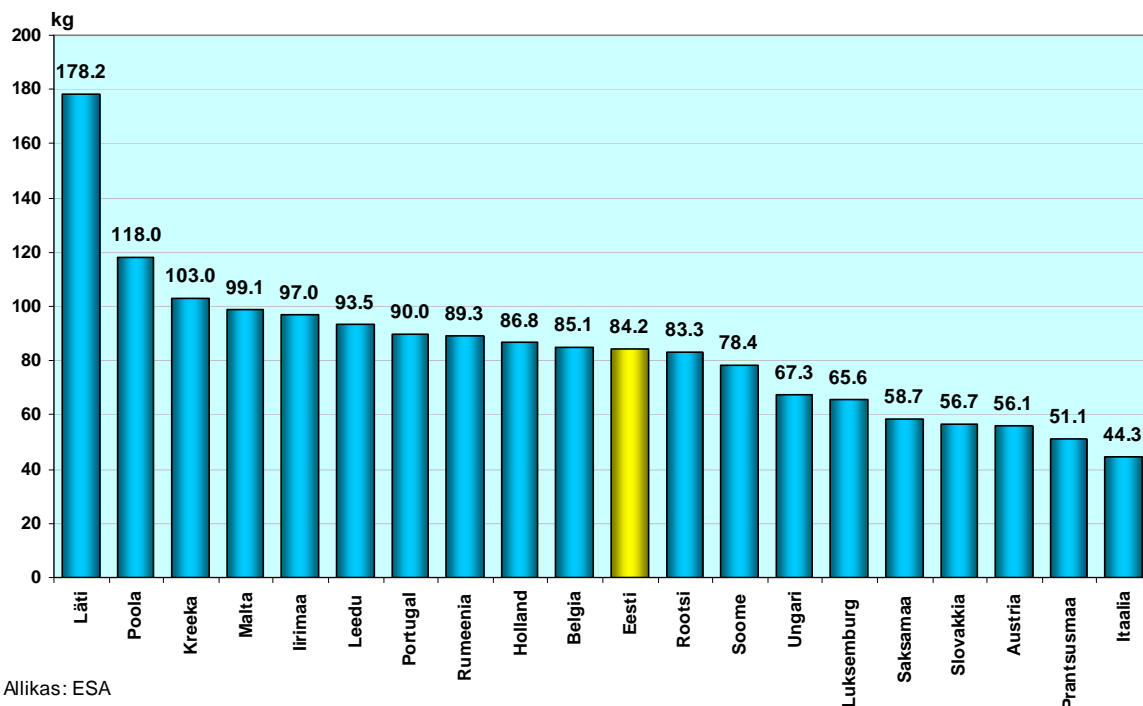
*- kääritatud mahla ja alkoholsete jookide valmistamiseks

Allikas: ESA

Saagiaastal 2009/10 tarbiti puuvilju ja marju 45,2 kg inimese kohta, mida oli 0,4% (0,2 kg) rohkem kui eelneval saagiaastal.

Kartul on maailmas enamkasvatatavate kultuuride hulgas neljandal kohal maisi, riisi ja nisu järel. Kogu maailma kartulitoodangust kolmandiku kasvatavad praegu Hiina ja India. Keskmiselt tarbiti 2007. aasta andmetel maailmas 57,2 kg kartuleid inimese kohta, neist külmutatult 42%, värskena 35%, kröpsudena 7,3 kg ning kuivatatult 5,9 kg.

Joonis11. Kartuli tarbimine elaniku kohta Euroopa riikides 2009. aastal (kg)

Allikas: ESA

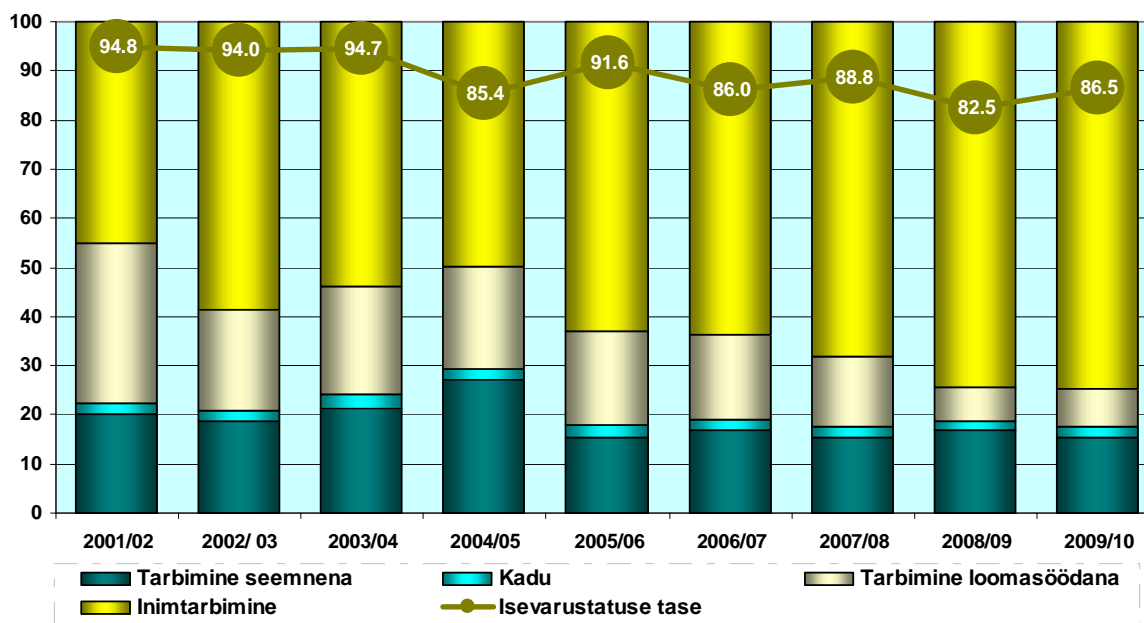
Kuid kartulit süüakse ühe inimese kohta aastas kõige rohkem Euroopas ~90 kilo. Eestis tarbiti 2009. aastal 84,2 kg kartulit inimese kohta so alla Euroopa keskmise. Väga palju tarvitatakse kartulit Lätis, kus 2009. aastal tarbiti 178,2 kg elaniku kohta ehk üle kahe korra rohkem kui Eestis.

Eestis on kartuli külvipind aasta-aastalt vähenenud ja sellega seoses ka isevarustatuse tase. Kui sajandivahetusel oli isevarustatuse tase ~100%, siis 2009/10 saagiaastal vaid pisut üle 80%.

Kartulikasvatuse vähenemise põhjuseid on mitmeid, enam ei kasutata nii palju kartulit loomasöödaks ning eksport on samuti vähenenud. Oluliseks kartulikasvatuse vähenemise põhjuseks on ka asjaolu, et kartulikasvatajatel on raske oma kaupa turustada, kuna raske on pääseda suurtesse kaubanduskettidesse, kus nõutakse korraga suuremas koguses kartulit ja seda aastaringelt.

Kõige rohkem tarbitakse kartulit inimtoiduna (74,7%). Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes inimtarbimine suurenes 2009/10 saagiaastal (+6,4%), kuid eelmise sajandiga võrreldes on kartuli tarbimine tunduvalt vähenenud. Vähenemine tuleneb toitumisharjumuste muutusest st kartuli asemel tarbitakse rohkem riisi ja muid tangained, leiva- ja makaronitooteid, millest on kiirem ja mugavam toitu valmistada. Võrreldes eelneva perioodiga vähenes 2009/10 saagiaastal tarbimine seemnena (-4,7%). Seemnekartuli tarbimise vähenemine tulenes kasvuala vähenemisest. Tarbimine loomasöödana suurenes samal perioodil 17,7%. Endiselt puudub Eestis kartuli tööstuslik tarbimine

Joonis 12. Kartuli ressurss ja isevarustatuse tase (%)

Allikas: ESA

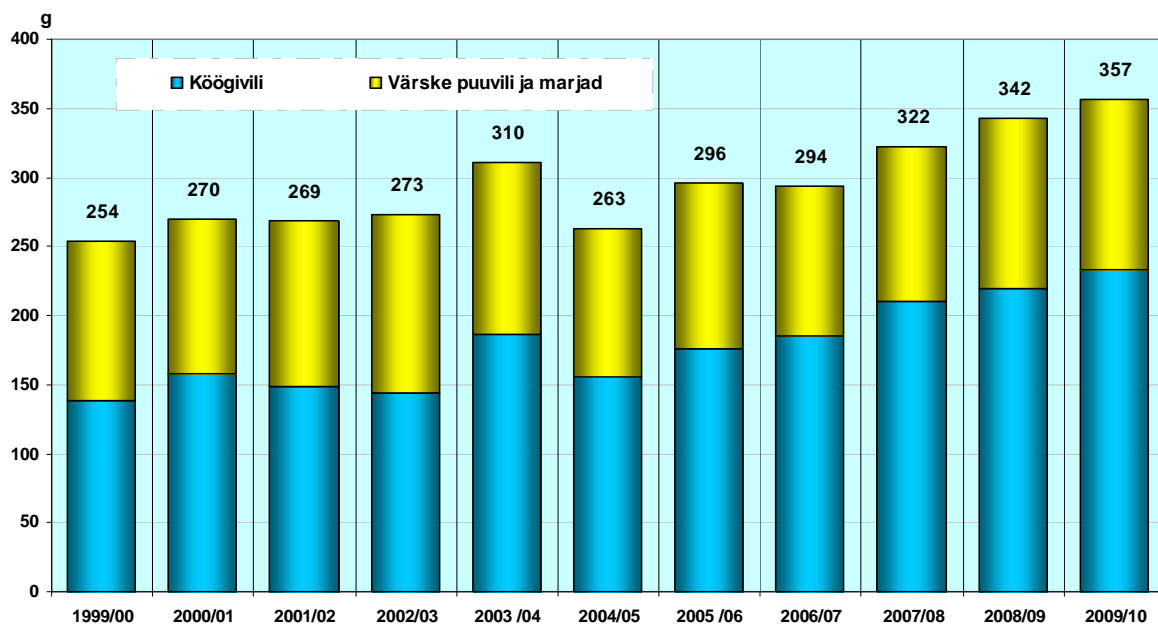
WHO (*World Health Organization*) soovib tarbida vähemalt 400g (5– 6 portsjonit) köögivilju (kartulitele lisaks) ja puuvilju/marju päevas.

2002. aastal korraldati Balti riikides ja Põhjamaades köögivilja, kartuli, puuvilja, leiva ja

kala tarbimise uuring.⁴ Uuringu tulemusel oli Eesti köögivilja ja puuvilja/marjade tarbimise osas kõige halvemal positsioonil Põhjamaade- ja Baltimaade seas. Sellest tulenevalt on Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Toitumisteaduse Seltsi koostööna väljatöötatud toidusoovitused ning puu- ja köögiviljade tarbimise edendamiseks teostatakse erinevaid teavituskampaaniaid.

ESA andmetel tarbiti Eestis 2009/10 saagiaastal päevas keskmiselt inimese kohta 233g värsket köögivilja ning 124 g värskaid puuvilju ja marju. Seega tarbib eestlane päevas kokku keskmiselt 357 g puu- ja köögivilja. Võrreldes 2002. aastaga on elanike päevane puu- ja köögivilja tarbimine suurenenud ~100g võrra. See näitab, et inimesed on hakanud rohkem väärtustama tervist ning teavitustöö, mida erinevad organisatsioonid teevad puu- ja köögivilja tarbimise propageerimiseks, on olnud tulemuslik.

Joonis 13. Puu- ja köögivilja päevane tarbimine elaniku kohta (kg)

Allikas: ESA; PM arvutused

2007. aasta juunis, puu- ja köögiviljaturu ühist korraldust hõlmava reformi läbirääkimiste käigus, võeti vastu kohustus propageerida puu- ja köögivilja tarbimist ning sealt tuli ka ettepanek koolidele puuvilja jagamise kohta. EL vahenditest eraldatakse igal aastal 90 miljonit eurot värskete puu- ja köögiviljade ostmiseks ja koolides jagamiseks ning kõnealust kava kaasrahastatakse nende liikmesriikide vahenditest, kes otsustavad selles kavas osaleda. See on üks jõupingutustest, mida komisjon teeb tervise ja toitumise parandamiseks, nagu on sätestatud „Toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumisega seotud terviseküsimumustega tegelemise Euroopa strateegias”.

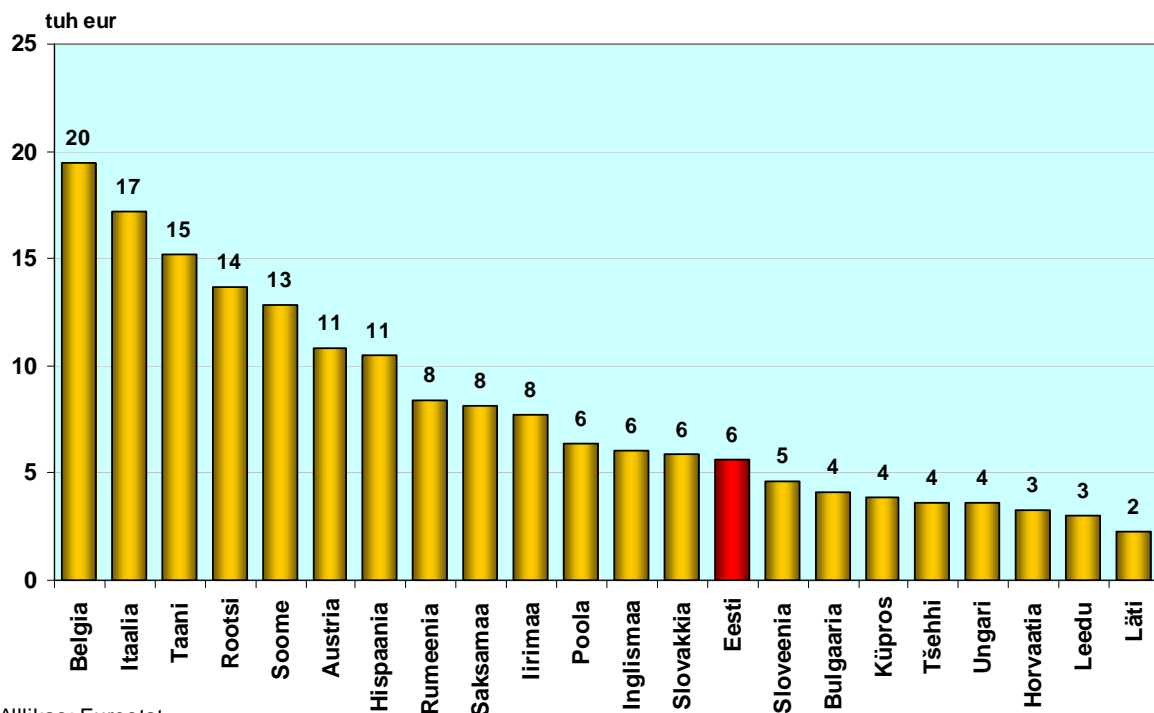
Koolidele puuvilja jagamise kava eesmärk on edendada noorte seas õigeid toitumisharjumusi, mis uuringute kohaselt mõjutavad hilisemaid toiduvalikuid. Lisaks tasuta puu- ja köögiviljade jagamisele nõutakse kavaga, et osalevad liikmesriigid koostaksid riiklikud strateegiad, mis hõlmaksid harivaid ja teadlikkust suurendavaid algatusi ning hea tava vahetamist.

⁴ „The NORBAGREEN 2002 study, Consumption of vegetables, potatoes, fruit, bread and fish in the Nordic and Baltic countries”; Nordic Council of Ministers; Kopenhaagen 2003.

Ka Eesti on liitunud koolipuuvilja programmiga ning alates 2009. aasta sügisest hakati koolides 1. - 4. klassi õpilastele jagama üks kord nädalas tasuta värsked puu- ja köögivilju. Iga laps saab söömiseks kas ühe õuna, porgandi või miskit muud tervislikku.

Tööviljakuse suurenemine sõltub töajõu kvaliteedist, kuid olulisteks tööviljakust mõjutavateks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt. Selleks, et pikendada kodumaise köögivilja tarbimise perioodi on vaja korralikke hoidlaid köögiviljade säilitamiseks. Eesti laiuskraadil vajab aianduslik tootmine taimede ettekasvatamist ja selleks on vaja investeeringuid ökonoomsete katmikalade rajamiseks nii vanade rekonstrueerimiseks kui ka uute ehitamiseks.

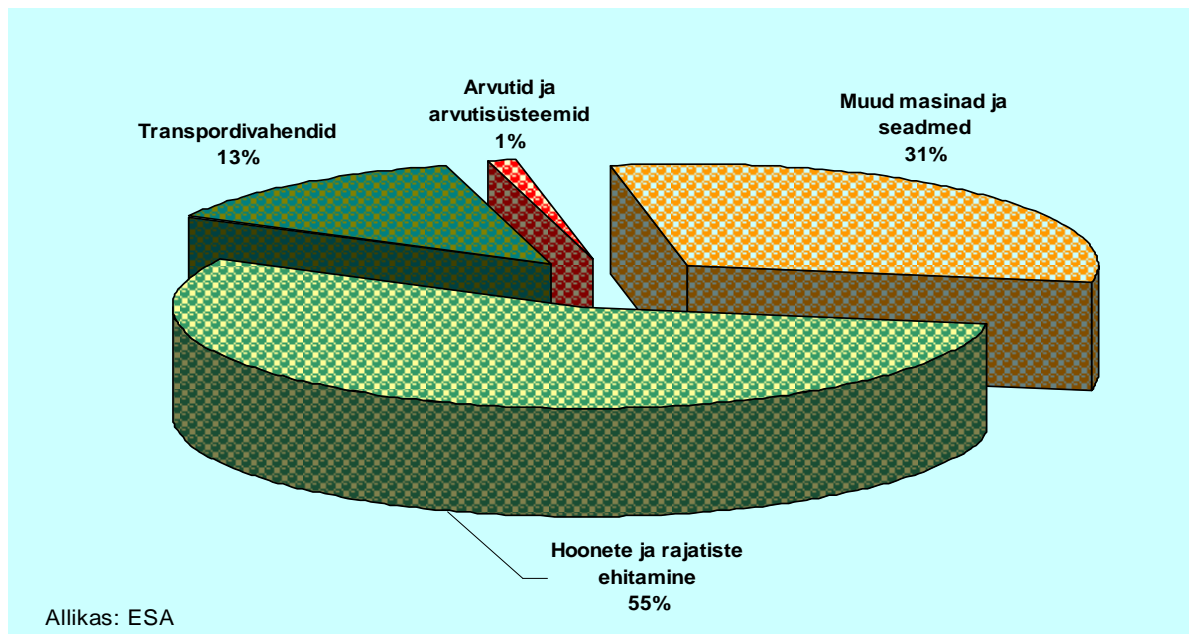
Joonis 14. Investeeringud töötaja kohta Euroopa riikide puu- ja köögiviljatööstuses 2008. aastal (tuh eur)

Allikas: Eurostat

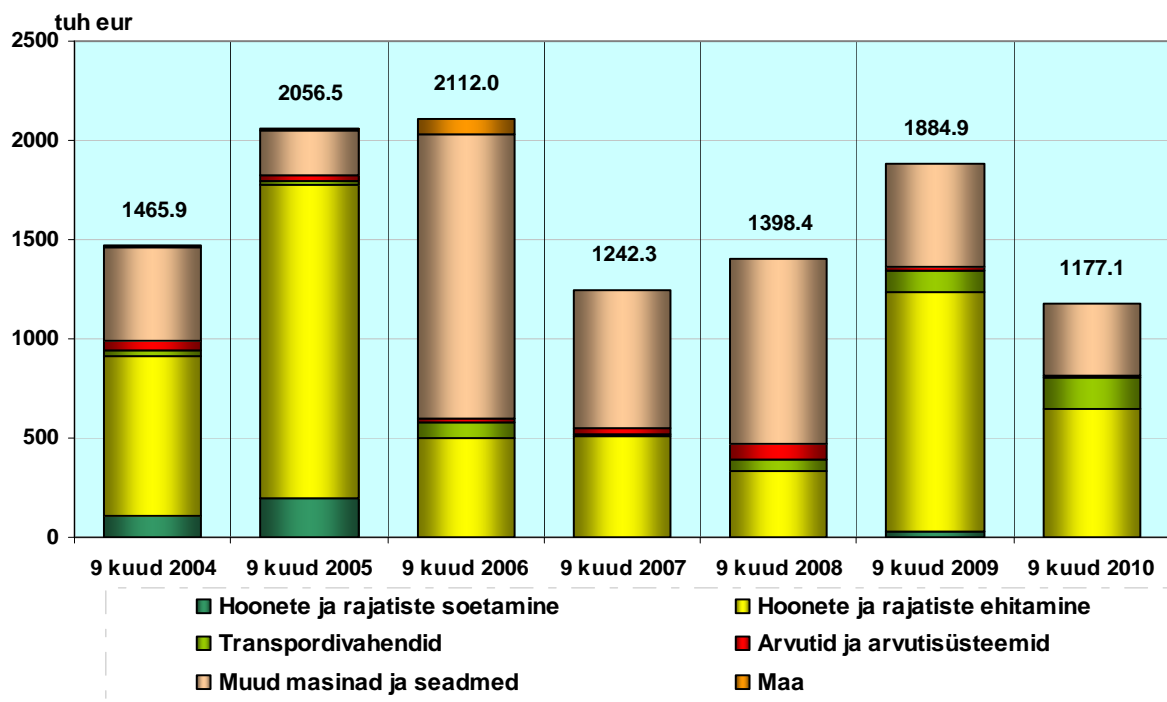
Eesti ettevõtjad suunavad kõige suurema osa põhivarasse tehtavatest investeeringutest hoonete ja rajatiste ehitamise ja renoveerimisele, millele kulutatavad summad viimase kümne aastaga on kahekordistunud. Seega on tehnoloogilise mahajäämuse ületamiseks äärmiselt oluline investeeringute jaoks soodsate võimaluste loomine. Nii väikeste kui ka äsja tegevust alustanud ettevõtete jaoks on piisavas mahus finantsvahendite leidmine ettevõtte arendamise suurimaks takistuseks. Tagatise puudumine on probleemiks ka juba tegutsevatele väikeettevõtetele.

Joonis 15. Investeeringute osatähtsus puu- ja köögiviljasektoris 2010. aasta 9 kuud(%)

Nii nagu toiduainetööstuses üldiselt on kasvanud ka puu- ja köögiviljasektoris **investeeringute** mahud oluliselt alates 2004. aastast ja seda eelkõige viimaks tootmist vastavusse ELi sanitaar- ja hügieeninõuetega. Majanduslangusest tingitult 2008. aastal vähenes pankade võime investeeringuid finantseerida, mis omakorda muutis investeeringute tegemise kallimaks ning vähendas nende mahtu.

Joonis 16. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud materiaalsesse põhivarasse 9 kuud 2004 – 9 kuud 2010

Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2010. aasta 9 esimese kuuga materiaalsesse põhivarasse 1,2 miljonit eurot, mis on 707,7 tuhat eurot ehk 37,5% vähem kui 2009. aasta samal ajal. Kõige rohkem investeeriti hoonete ja rajatiste ehitamisse, kokku 647,7 tuhande euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest ~55%. Masinatesse ja seadmetesse investeeriti 364,2 tuhat eurot (31%), transpordivahenditesse 154,9 tuhat eurot (13%) ning arvutitesse 10,3 tuhat eurot (1%). Maasse ning hoonete soetamise 2010. aasta esimese kolme kvartaliga ei investeeritud.

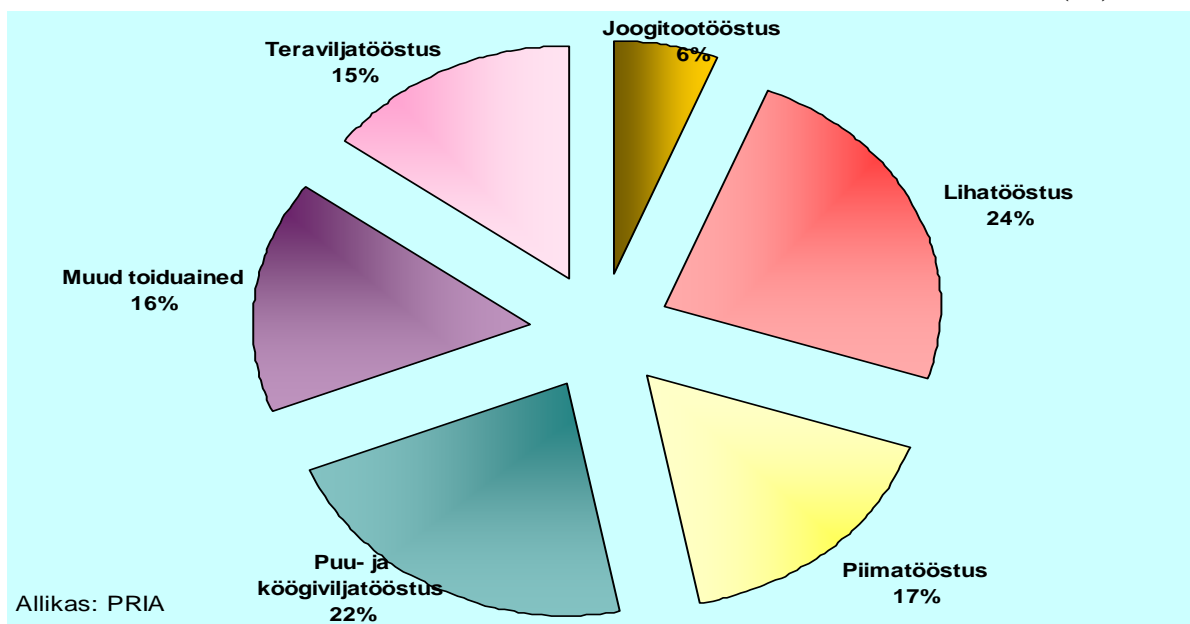
Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenesid 2010. aasta 9 kuuga investeeringud transpordivahenditesse (+45,1 tuhat eurot), vähenes investeerimine hoonete ja rajatiste ehitamisse (- 550,7 tuhat eurot), masinatesse ja seadmetesse (-156,6 tuhat eurot) ning arvutitesse (-11,4 tuhat eurot).

Investeerimisaktiivsus püsib madal pankade poolt kehtestatud rangete tagatisnõuete tõttu. Samas püsib ettevõtetal soov investeerida, mida tõestab jätkuvalt suur huvi riigi poolt pakutavate toetusmeetmete suhtes.

Investeeringutega tehnoloogilistesse uuendustesse peab kaasnema töötajate teadmiste ja oskuste ettevõtete vajadustega vastavusse viimine. Inimressursi arendamisse suunatavad investeeringud nõuavad ettevõtjalt suurt ressursikulu, samas on tegu riskantse rahapaigutusega, sest omandatud teadmiste ja oskuste näol ei ole tegemist likviidse varaga.

Alates 2008. aastast kuni 2013. aastani makstakse põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetust (meede 1.6) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Joonis 17. Meetme 1.6 toetuste määramine sektorite lõikes 2008 - 2009. aastal (%)

PRIA (Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet) andmetel määrati puu- ja köögiviljasektorile 2008. ja 2009. aasta taotlusvoorusus kokku ~3,2 miljoni euro eest investeeringutoetust, mis moodustas 22% kogu toetuste summast. 2010. aasta novembri seisuga oli puu- ja köögiviljasektorile välja makstud 41% heakskiidetud toetussummast. Toetati masinate ja seadmete ostmist ning tootmishoonete ehitamist ja renoveerimist.

Innovatsioonivõime üks indikaatoreid on ettevõtete kulutused teadus- ja arendustegevusele. Eesti arengu seisukohalt on oluline tööstusliku tootmise suurendamine. Jätkusuutliku majandusarengu alus on konkurentsivõimeline teadmispõhine majandamine. Kuid ettevõtetal ei ole piisavalt jõudu, energiat ja ressursse, et tegeleda teadus- ja arendustööga.

Praegu on üheks teadus- ja arendustegevuse takistavaks teguriks olnud vähene teaduse- ja arendustegevuse alane koostöö teadus- ja ettevõtlussektori vahel. Koostöö ergutamiseks makstakse alates 2010. aastast põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alase koostöö tegemise toetust (meede 1.7.1) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

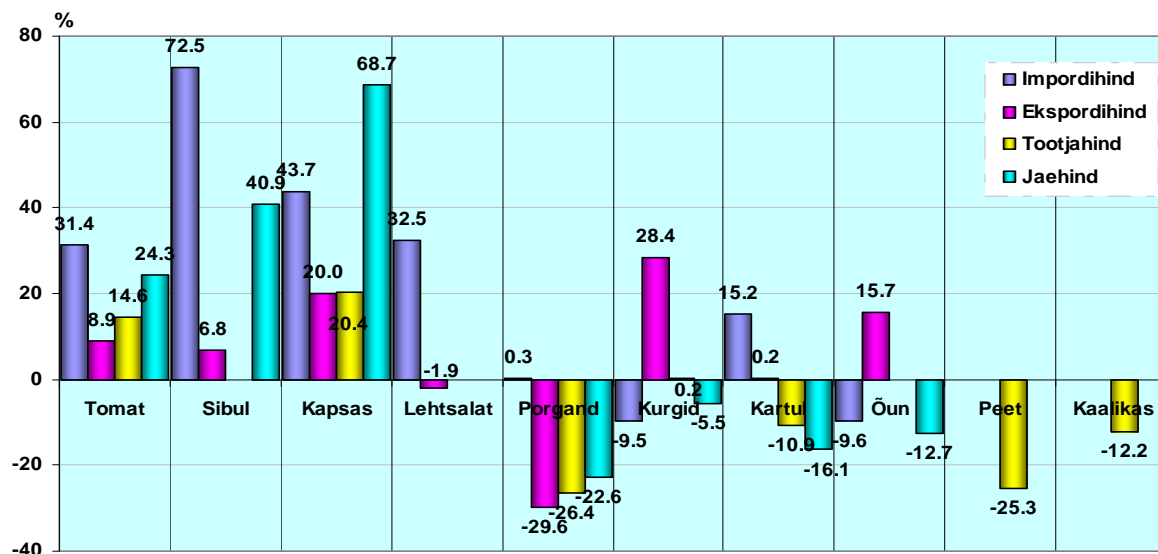
Toetus on suunatud innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamisele, uute kõrge müügi- ja ekspordipotentsiaaliga toodete väljatöötamisele ning toiduainete kvaliteedi tõstmiseks ja tooraine kvaliteedi parandamiseks.

PRIA andmetel määrati puu- ja köögiviljasektorile 2010. aasta taotlusvoorusus kokku 509 tuhande euro eest toetust teadus- ja arendustegevuseks, mis moodustas 45% kogu toetuste summast.

Köögivilja ja kartuli hinnad Eestis

Köögivilja hind on väga kõikumine, sõltudes nii saagist kui ka kõrvalturgudel toimuvast. 2009. aasta hea saak alandas köögivilja ja kartuli hinda ning köögivilja hinnad püsisid 2010. aasta esimesel poolel madalad. Rohkele kohalikule tootangule pakkusid konkurentsi ka imporditud tooted. Kuid 2010. aastal jäi saak kesiseks ja selle tulemusel hakkas sügisel köögivilja kallinema. Hinnatõusule avaldas mõju ka Venemaa saagi hävimine suvekuumuses, millest tingitud nõudlus ei lase köögivilja hinnal langeda.

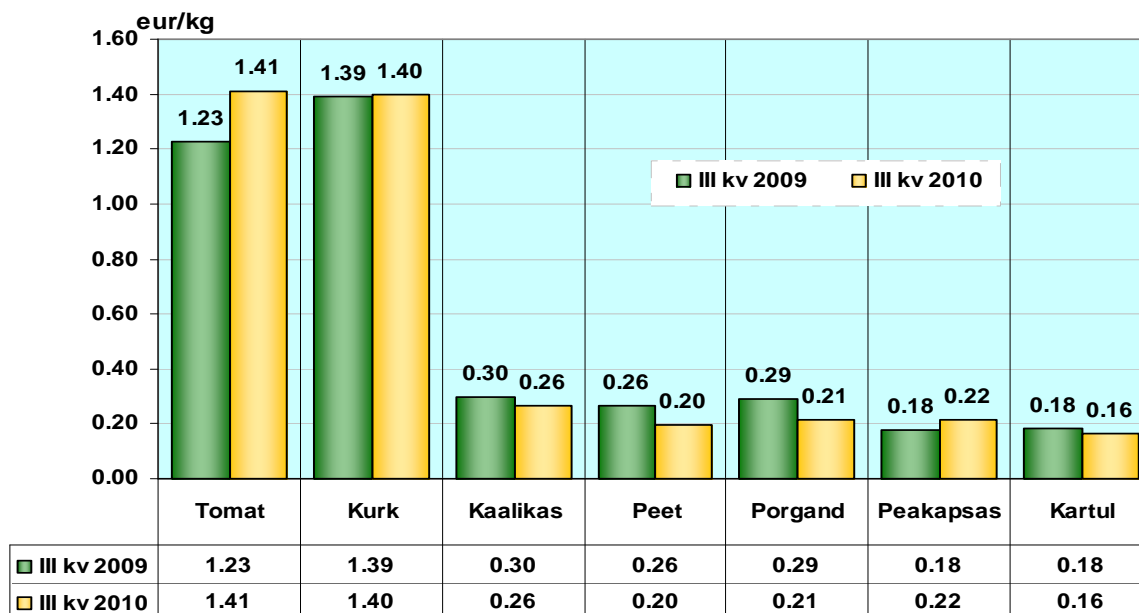
Joonis 18. Puu- ja köögivilja hinna muutus 2010. a 9 kuud (%) (9 kuud 2009 =0)

Allikas: EKI; PM arvutused

Võrreldes 2010. aasta 9 kuu keskmiseid tootjahindu eelmise aasta sama perioodiga oli kõige rohkem tõusnud peakapsa (+20,4) ja tomati (+14,6) hind, kurk kallines 0,2%. Odavnes porgand (-26%), peet (-25%), kartul (-11%) ning kaalikas (-12,2%).

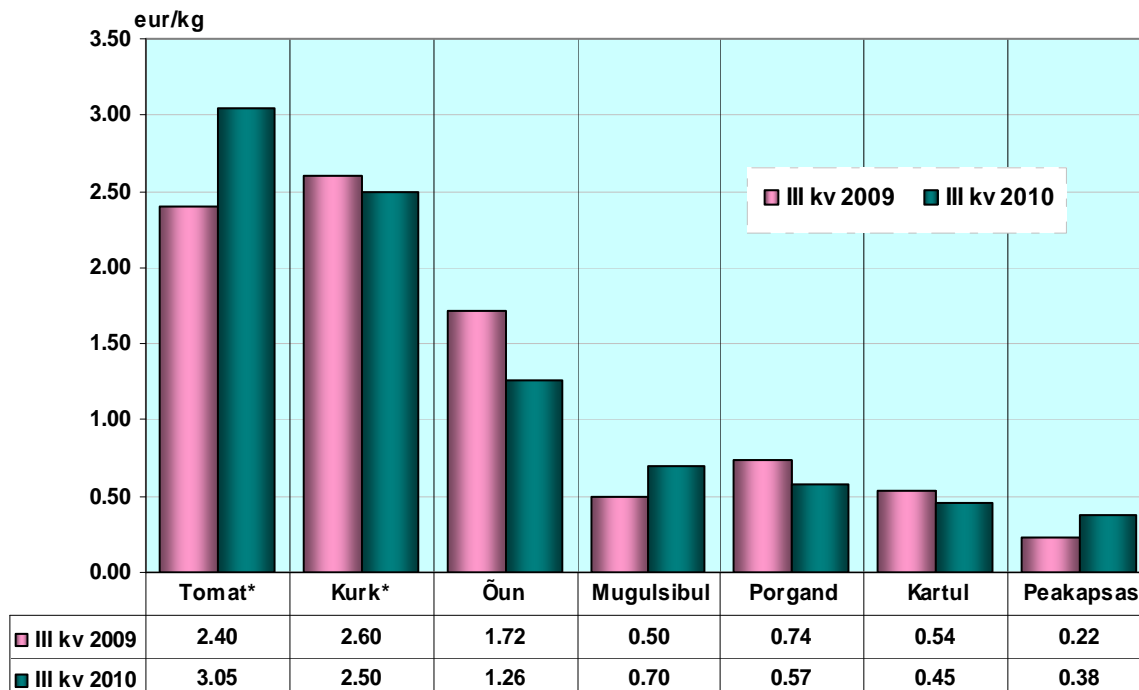
Joonis 19. Kartuli ja köögivilja tootjahinnad (eur/kg)

Allikas: EKI

Jaekaubanduses toimusid samuti hinnamuutused. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga oli 2010. aasta 9 kuu keskmine peakapsa kilo 69%, mugulsibul 41% ning tomat 27% kallim. Odavnesid õun (-27%), porgand (-23%), kartul (-16%) ning kurk (-4%).

Joonis 20. Köögivilja ja kartuli jaehinnad (käibemaksuga)

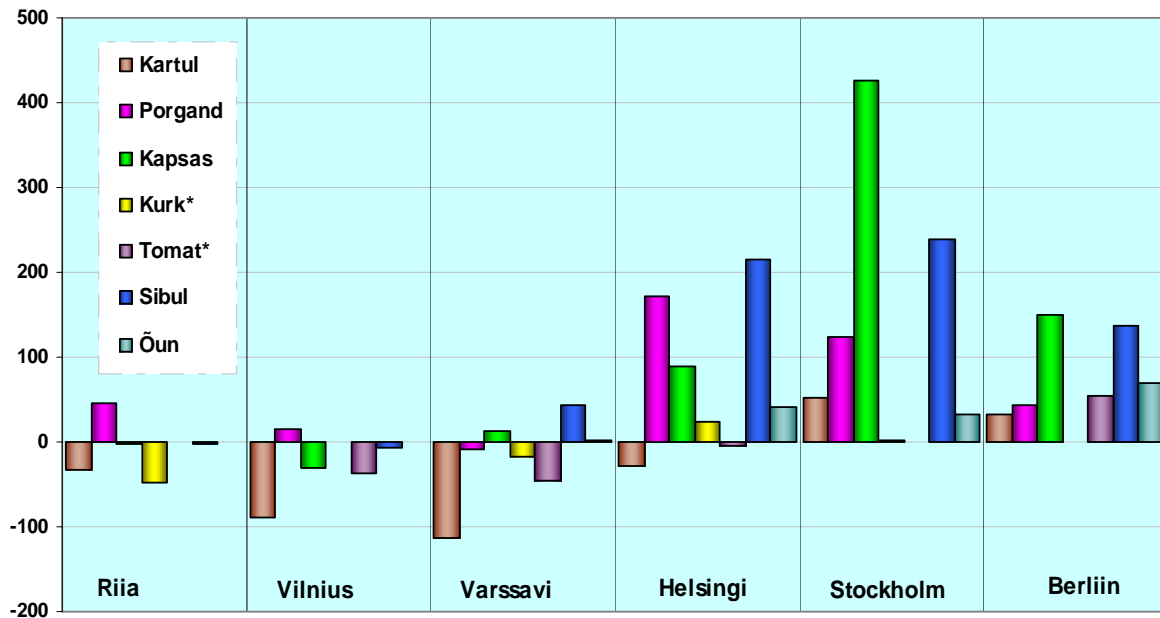

*- kohalik

Allikas: EKI

Puu- ja köögivilja hinnavõrdlusest Euroopa pealinnade kauplustega selgus, et Tallinnas oli 2010. aasta septembris puu- ja köögivilja hinnatase kõige lähedasem Riiaga, kus sibul oli Tallinnaga võrreldes odavam 1%, kapsas 3%, kartul 33% ning kurk 49%. Kõige suurem hinnaerinevus on Stockholmiga, kus kapsas oli 5, porgand 4, sibul 3 korda kallim Tallinnaga võrreldes.

Joonis 21. Puu- ja köögivilja hinnavõrdlus Tallinn= 100 (sept 2010)

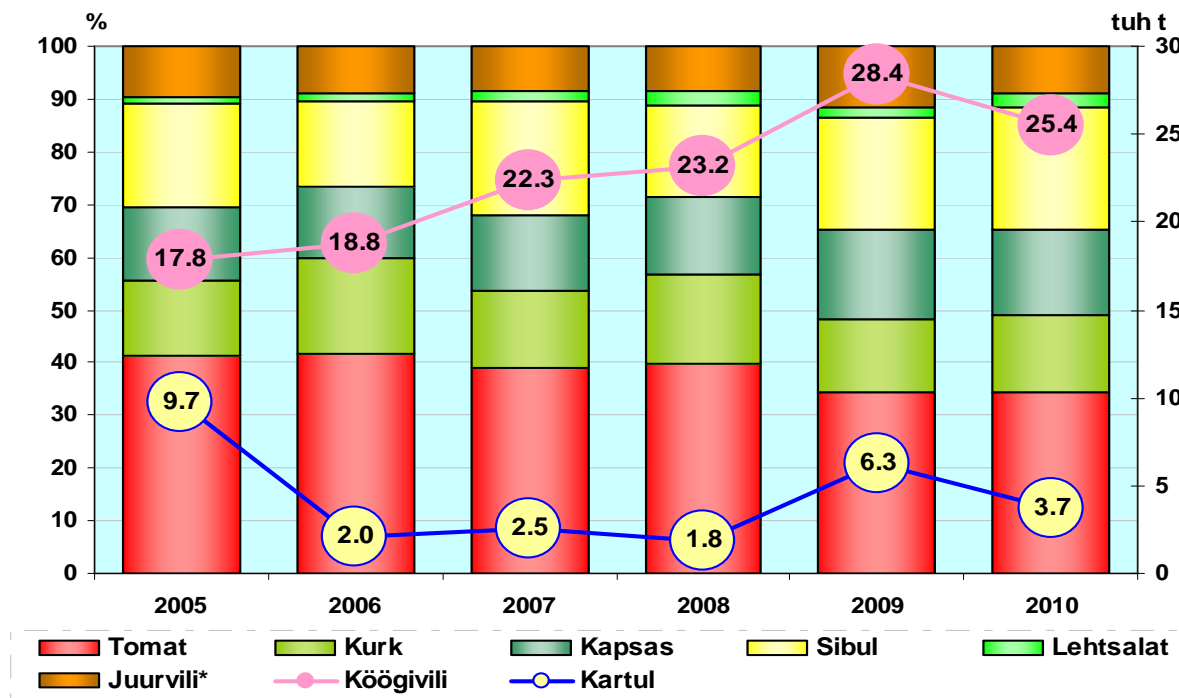
Köögivilja väliskaubandus

Köögivilja imporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 25,4 tuhat tonni. 2009. aasta hea saagi tulemusel vähenes köögivilja sisseveo maht 2010. aastal 9,6% (-2,7 tuhat tonni) võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Rahalises väärtuses imporditi 2010. aasta 9 esimese kuuga köögivilja 18,7 miljoni euro eest. Impordihindade tõusu tõttu suurenes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes köögiviljade sisseveo väärtus 17,3% (2,7 miljonit eurot).

Tomatit imporditi 2010. aasta 9 kuuga Eestisse 8,8 tuhat tonni, mida oli 10,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Tomati osatähtsus köögivilja impordis oli kõige suurem ja moodustas 34% kogu sisseveetavast köögiviljast. Suurem osa sisseveetavatest tomatitest toodi sisse Hollandist (60,2%), Hispaaniast (16,1%) ning Lätist (7,4%).

Sibulat veeti sisse 2010. aasta esimese üheksa kuuga 6,0 tuhat tonni, mis oli 1,9% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sibula osatähtsus köögivilja impordis oli 23%. Sibulat veeti Eestisse põhiliselt Hollandist (42,0%), Poolast (21,7%) ning Lätist (10,1%).

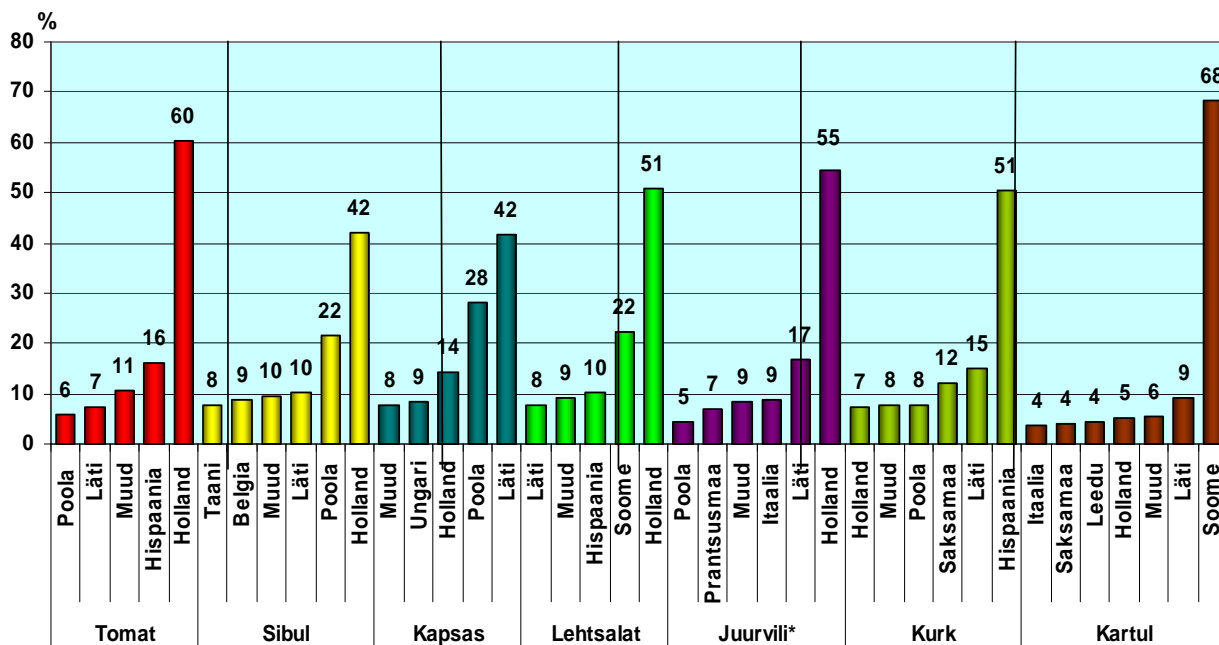
Joonis 22. Köögivilja ja kartuli import 2005 -2010 (9 kuud)

Allikas: ESA; PM arvutused

Kurki toodi Eestisse 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 3,7 tuhat tonni, mis oli 4,8% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kurgi osakaal imporditavas köögiviljas oli 15%. Kurki imporditi kõige enam Hispaaniast (50,5%), Lätist (14,9%) ning Saksamaalt (12,0%).

Joonis 23. Köögivilja ja kartuli impordi olulisemad saatjariigid (9 kuud 2010)

Allikas: ESA; PM arvutused

Kapsast veeti sisse 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 4,1 tuhat tonni ehk 15,0% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kapsa osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 16%. Enamus sisseveetavast kapsast toodi Lätist (41,6%), Poolast (28,1%) ning Hollandist (14,2%).

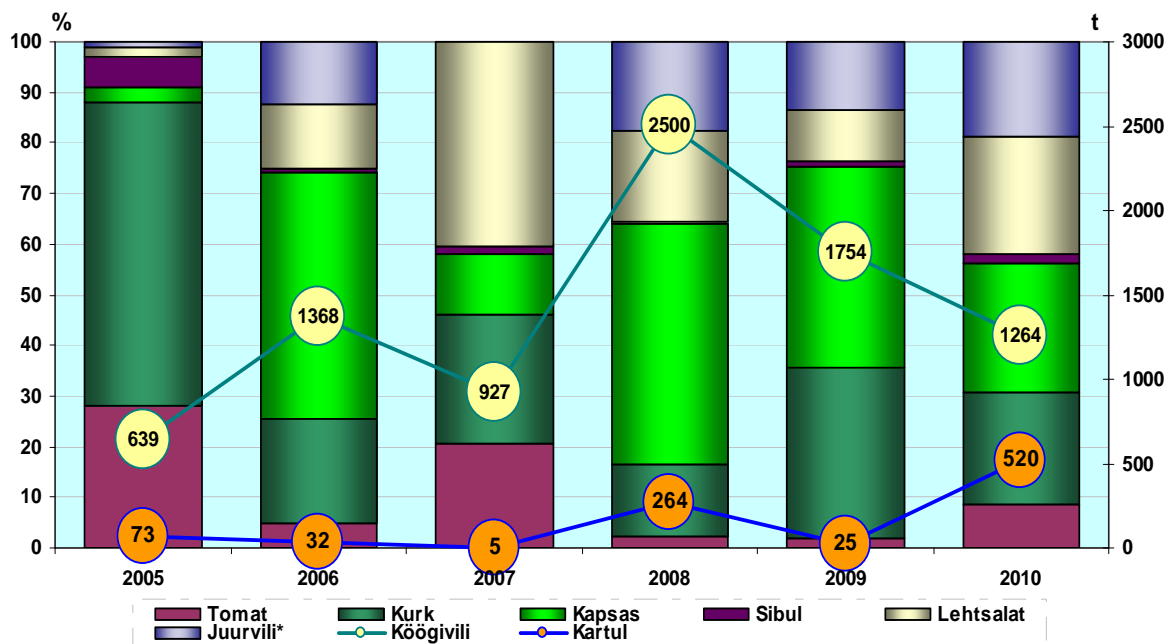
Lehtsalatit imporditi 2010. aasta üheksa esimese kuuga 651 tonni ehk 18,4% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lehtsalati osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 2,6%. Enamus lehtsalatist imporditi Hollandist (50,6%), Soomest (22,3%) ning Hispaaniast (10,2%).

Juurvilja⁵ imporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 2,3 tuhat tonni ehk 30,5% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Juurvilja sissevedu moodustas köögivilja impordimahust 8,9% Põhiliselt imporditi neid Hollandist (54,6%), Lätist (16,8%) ning Itaaliast (8,7%).

Kartulit imporditi 2010. aasta esimese üheksa kuuga Eestisse 3,7 tuhat tonni, mida oli 41,1% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kartuli impordi vajadus vähenes 2009. aasta hea kartulisaagi tõttu. Põhiliselt toodi kartulit Soomest (68,3%), Lätist (9,1%) ning Hollandist (5,1%). Rahalises väärtuses imporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga kartulit 826 tuhande euro eest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes kartuli sisseveo väärtus 32,2% (389,9 tuhat eurot).

Köögivilja eksporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 1,3 tuhat tonni ehk 27,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rahalises väärtuses veeti köögivilja välja 1,5 miljoni euro eest. Ekspordiväärtusest 73,5% moodustas Eestis kasvatatud köögivili.

Joonis 24. Köögivilja ja kartuli eksport 2005 -2010 (9 kuud)

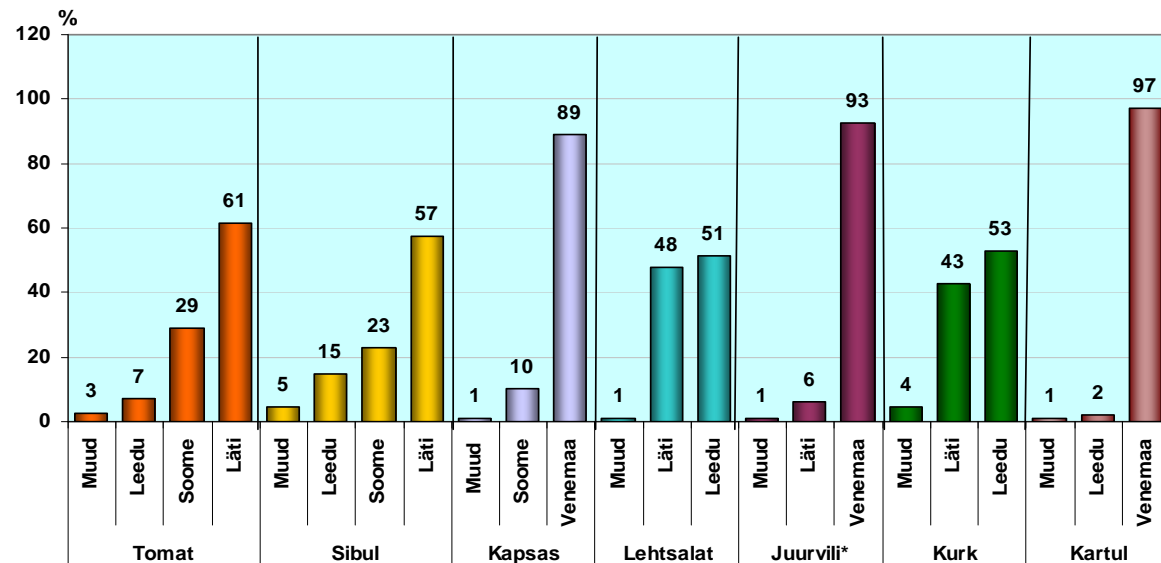
Allikas: ESA, PMarutused

Ekspordi tähtsust ettevõtte majandusliku konkurentsivõime tõstmisel on raske ülehinnata. Eesti väiksuse tõttu on siseturg piiratud ning sellest tulenevalt on majanduskasvu oluliseks allikaks müügiedu maailmaturul. Vaatamata ekspordimahu vähenemisele oli 2010. aasta üheksa kuu ekspordiväärtus 3,1% (+44,7 tuhat eurot) suurem eelmise aasta sama perioodiga

⁵ Porgand, söögipeet, redis jm juurvilja

võrreldes, mis viitab tootmiskulude suurenemisele. Tootmiskulud kasvasid eeskätt tooraine kallinemise tõttu, kuid vähesel määral kasvasid ka tööjõukulu kasv.

Joonis 25. Köögivilja ja kartuli ekspordi olulisemad sihtriigid 2010. aastal (9 kuud)

Allikas: ESA; PM arvutused

Tomatit veeti Eestist välja 2010. aasta üheksa esimese kuuga 108,5 tonni, mis moodustas 9% köögivilja ekspordimahust. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes 2010. aasta kolme esimese kvartaliga tomati väljaveo ~3 korda. Olulisemad tomati väljaveo sihtriigid olid Läti (61%), Soome (29%) ning Leedu (7%).

Sibulat eksporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga Eestist 27,7 tonni, mida oli peaaegu poole (+49%) rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Sibula väljaveo moodustas köögivilja ekspordist 2%. Sibulat eksporditi põhiliselt Läti (57%), Soome (23%) ning Leedu (15%).

Kurki veeti Eestist välja 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 280,5 tonni (sh 256,9 tonni Eesti päritolu). Köögivilja ekspordimahust moodustas kurki väljaveo 22%. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga eksporditi kurki 2010. aasta üheksa kuuga 52,3% vähem. Olulisemad kurki väljaveo sihtriigid on Leedu (53%) ja Läti (43%).

2010. aasta üheksa esimese kuuga moodustas köögivilja ekspordimahust kõige suurema osa **kapsas**, mida veeti välja 319,1 tonni ja moodustas köögivilja ekspordimahust 25%. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga vähenes 2010. aasta kolme esimese kvartaliga kapsa väljaveo 54,1%. Suurem osa kapsast veeti Venemaale (93%).

Lehtsalatit eksporditi 2010. aasta üheksa esimese kuuga 289,6 tonni (sh 237,0 tonni Eesti päritolu), mida oli 60,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lehtsalati väljaveo moodustas köögivilja ekspordimahust 23% ning põhilised sihtriigid olid Leedu (51%) ja Läti (48%).

Juurvilja veeti välja 2010. aasta üheksa esimese kuuga 238,4 tonni, võrreldes eelmise aasta sama ajaga 1,1% rohkem. Juurvilja väljaveo moodustas köögivilja ekspordimahust 19%. Enamus juurviljast eksporditi Venemaale (93%).

Kartulit eksporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 520,0 tonni (sh 430,1 tonni Eesti päritolu). 2009. aasta hea kartulisaagi tulemusel suurenes 2010. aasta üheksa kuuga kartuli eksport ~21 korda eelneva aasta sama perioodiga võrreldes. Rahalises väärtuses eksporditi 2010. aasta kolme esimese kvartaliga 157,5 tuhande euro eest kartulit. Suurem osa kartulist eksporditi Venemaale (97%) ning Leetu (2%).